

jos douma

**VERLANGEN
NAAR HET
GOEDE
LEVEN**

Samen lezen, samen delen, samen eten

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

ISBN 978 90 239 7125 2

NUR 707

Ontwerp omslag: Flashworks

Omslagbeeld: Susan O'Connor / Trevillion Images

Layout/dtp binnenwerk: Gewoon Geertje

© 2016 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijboekencentrum.nl

www.levenindekerk.nl/hetgoedeleven (met gespreksvragen)

Anders kerk-zijn

Inleiding

Jarenlang stond er boven mijn weblog als titel: 'over leven in de kerk'. Er valt immers veel te vertellen over het leven in de kerk. Er gebeurt van alles. Veel mooie dingen. Er zijn heel veel mooie mensen en mooie gebeurtenissen. Er is verbondenheid. Er stroomt genade. Mensen helpen en dienen elkaar. Je komt er Jezus tegen. De heilige Geest ritselt er. De kerk is een thuis, een gezin, met kinderen van één Vader. Leven. Ja, dat kun je vinden in de kerk. Het echte leven, zoals God het bedoeld heeft. Vol trouw en bewogenheid. Woorden die inspireren. Een warme omhelzing. Een bemoedigend woord. Een goed gesprek. Zorg voor je ziel. Verlangen. Veel verlangen. Troost. Genade. En liefde, veel liefde.

Maar er is ook een andere kant. Soms vraag ik me af hoe ik de kerk overleef. Hoe kun je overleven in een kerk waar zo vaak gedoe is, waar zo veel kleinmenselijkheid is? Hoe kun je overleven in een kerk waar ruzies en conflicten zijn, waar niet het goede nieuws van het evangelie de toon zet, maar het slechte nieuws van een wettische omgang met Gods woorden? Waar sprake is van eindeloze vergaderingen die tot niets leiden. Denk aan de meest uiteenlopende wensen: eraan tegemoetkomen kan gewoon niet omdat ze vaak lijnrecht tegenover elkaar staan. En dan heb ik het nog niet over de financiën, de vacatures, de cliëkvorming, de benepenheid, de tradities, de

regels, de angst. Ja, veel angst. Angst om het verkeerd te doen. Angst om een verkeerde opvatting te hebben. Angst om verkeerde keuzes te maken. Angst voor wat andere mensen vinden. Soms lijkt de kerk een huis van de angst te zijn in plaats van een huis van de liefde.

Maar eerlijk is eerlijk: ik geniet toch uiteindelijk vooral van het leven in de kerk. Van levendigheid en vitaliteit, van vernieuwde mensenlevens. Want in de kerk gaat het uiteindelijk om mensen. Dat is een beetje een gevaarlijke uitspraak natuurlijk. Gaat het dan niet om God? Jazéker! Maar het gaat God om mensen die léven, die nieuw gaan leven, die anders gaan leven, die door te sterven weer opstaan. Het gaat God in de kerk – en ook daarbuiten overigens – om mensen.

Het gaat dus niet om gebouwen en programma's. Het gaat dus niet om aangepaste organisatieschema's en nieuwe structuren. Het gaat dus niet om beleidsplannen, stroperige veranderingstrajecten en 'SMART' geformuleerde doelstellingen. Het gaat om mensen. Om mensen die elkaar ontmoeten en in die ontmoeting iets ontvangen en ervaren van God. Ik merk bij mezelf een verlangen dat gevoed wordt door teleurstelling over veel gedoe in het traditionele kerk-zijn. Dat heeft te maken met een focus op het gebouw, de zondagse erediensten, het invullen van de vacatures en de pogingen om iedereen tevreden te houden. Dat moet toch anders kunnen? Ik verlang naar anders kerk-zijn, waar we radicaal leren ontdekken wat het betekent dat 'kerk' is: waar Jezus in het midden is.

Al een heel aantal jaren werk ik vanuit deze missie: mensen bij Jezus brengen. Daar wil ik me mee bezighouden. Dat klinkt eenvoudig en dat is het in wezen ook. Maar ik merk hoe snel er toch andere doelen naar voren schuiven: de boel bij elkaar houden, mensen bij een bepaalde leer brengen, goede programma's bedenken, brandjes blussen, de bijbel van kaft tot kaft omarmen, aan verwachtingen voldoen, niet in strijd komen met kerkelijke afspraken. En dan moet ik mezelf ook

regelmatig weer voorhouden waar het allemaal ook alweer om ging: mensen bij Jezus brengen.

Al heel snel heb ik daar overigens aan toegevoegd: te beginnen bij mezelf. Want dat ik zelf dicht bij Jezus leef, is ook alles-behalve vanzelfsprekend. Vaak word ik beheerst door wat anderen van mij vinden of laat ik mij regeren door wat er allemaal in mijn agenda staat. Wat heb ik het dan zelf ook nodig om de weg naar Jezus weer te vinden door tot rust te komen, zijn stem te horen, stil te zijn en bevestigd te worden in mijn identiteit: 'Jij bent mijn geliefde zoon, ik vind vreugde in jou!' Het gaat dus om Jezus en om mensen: om mensen bij Jezus brengen, te beginnen bij mezelf. En dan ook dicht bij Jezus blijven en ontdekken wat hij door zijn Geest voor vernieuwende dingen in ons leven gaat doen.

Anders kerk-zijn, met Jezus radicaal in het midden. Daar ben ik steeds naar op zoek. In die zoektocht maakte ik via internet ook kennis met het fenomeen popupkerk. Dat is een oorspronkelijk Amsterdams initiatief (maar er zijn meer popupkerken) om kerk te zijn voor niet-kerkelijken. Deze manier van kerk-zijn wordt ingevuld vanuit deze drieslag: eten, lezen, leven. Op de site van de Amsterdamse popupkerk staat deze tekst: 'We eten, lezen en leven – omdat eten verbindt, omdat lezen ons verdiept en als het niet over ons leven gaat, gaat het nergens over. Het is een popupkerk omdat het in een niet-kerkse omgeving met niet-kerkse mensen een poging waagt om heel dat idee kerk opnieuw uit te vinden als blijvend experiment.'

Dat klinkt in elk geval als ánders kerk-zijn! En het inspireerde me om na te denken over de vraag hoe het DNA van een popupkerk toegepast kan worden op een bestaande kerk. Daarom boeide die drieslag me ook zo, omdat daarin een kern wordt aangereikt, geformuleerd in actieve werkwoorden: eten, lezen, leven. Een verdere invulling ervan luidt zo: 'Eten: eten delen, oud als de wereld en überhip, bak een broodje of mix een sap en share. Lezen: we keren de oude

teksten van de kerk binnenstebuiten op zoek naar nieuw licht. Leven: als het niet over ons leven gaat, gaat het nergens over – over ons succes en falen.’

Inmiddels was ik zelf ook op zoek naar een drieslag in het kader van een gemeentethema waarmee we in de Plantagekerk aan de slag wilden gaan rond ons verlangen naar het goede leven. Samen met twee andere gemeenteleden (tegelijk collega-theologen: Pieter Vos en Wolter Huttinga) raakte ik verzeild in een denkoefening waarin we zochten naar een manier om woord (de preek) en sacramenten (de doop en de maaltijd) als de belangrijkste praktijken van de christelijke geloofsgemeenschap als uitgangspunt te nemen. Al pratend kwamen we vanuit die klassieke drieslag van de preek, de doop en de maaltijd ook uit bij een drieslag van werkwoorden, met daarvoor het woordje ‘samen’: samen lezen, samen delen, samen eten. Dat zijn de drie kernpraktijken van kerk-zijn. Verderop in dit boek zal ik dit uitgebreid toelichten, zodat je een helderder beeld krijgt van de manier waarop samen lezen, samen delen en samen eten er in de praktijk uitzien én hoe ze samenhangen met preek, doop en maaltijd.

De opzet van dit boek is verder dat ik het ‘anders kerk-zijn’ – maar je zult merken dat ik steeds ook op zoek ben naar de verbinding met de meer klassieke manier van kerk-zijn – in twee delen in beeld breng, doordenk en concretiseer.

Deel A gaat over het goede leven. Wat is dat? Wat heeft dat te maken met het koninkrijk van God, met praktijken, met karaktervorming? Deel B gaat uitgebreid in op het samen lezen, samen delen en samen eten. Daarbij zal ik dus ook aandacht besteden aan de betekenis van de preek, de doop en de maaltijd als de kernpraktijken van de christelijke eredienst, die om uitwerking en toepassing vragen in heel het leven en in allerlei andere ontmoetingen.

Ik heb dit boek geschreven vanuit een waardevol advies dat ik kreeg van Beppie de Rooy die het uitgeefproces begeleidde: 'Schrijf gewoon zoals je blogt, dat is het meest natuurlijk en aansprekend.' En dat heb ik gedaan. Dat levert relatief korte hoofdstukken op waarin ik telkens weer een nieuw aspect van het totaalverhaal belicht en onder woorden breng. Het geheel heeft daardoor ook het karakter van een mozaïek van ideeën, gedachten, verlangens, beelden en inzichten. Ik volg dus niet een strak opgezette betooglijn, maar ga zoekend en vindend mijn weg. En dat allemaal rond dat ene verlangen om anders kerk te zijn door het verlangen naar het goede leven te omarmen.

deel a

Het goede leven

Hoe kunnen we zo spreken over het goede nieuws van Jezus, dat we het kunnen verbinden met ons alledaagse leven? Daar zijn veel bijbelse woorden en uitdrukkingen voor beschikbaar: geloven, koninkrijk van God, het nieuwe leven, discipelschap, wandelen met de Heer. Jezus navolgen.

Ik kies in dit boek voor deze uitdrukking: het goede leven. Dat roept aan de ene kant associaties op met genieten van wat het leven op deze aarde te bieden heeft. Dat genieten doen we dan bij voorkeur samen met andere mensen. Aan de andere kant is de uitdrukking 'het goede leven' ook open naar de boodschap van de bijbel: het gaat over het leven, het échte leven, dat gekomen is door Jezus en dat werkelijkheid wordt door zijn Geest.

In deel A verkennen we die werkelijkheid en vragen we ons af wat dat goede leven nu eigenlijk is en hoe je in dat goede leven kunt groeien en hoe je je erin kunt oefenen. Zo geef ik woorden aan een manier van kijken naar kerk-zijn en geloven waarvan ik hoop dat die als inspirerend en relevant wordt ervaren.

1

Leven, echt leven

Er zijn veel uitspraken van Jezus die ik erg mooi vind. Een van die uitspraken is de laatste jaren steeds meer voor mij gaan betekenen. Ook omdat ik de indruk heb dat Jezus daarin de kern aangeeft van waar het in het goede nieuws om draait. Het gaat me om deze woorden van Jezus: 'Ik ben gekomen om hun het leven te geven in al zijn volheid. Ik ben de goede herder' (Johannes 10:10-11).

Ik ben gekomen om... Jezus verwoordt hier dus niets minder dan zijn missie. 'Dit is mijn missie, met dit doel ben ik op aarde gekomen: om jullie het leven te geven in al zijn volheid. Overvloedig leven. Léven!' Jezus zegt dit in het kader van zijn uitspraken over zijn identiteit als de goede herder. Dat is mooi en het is goed om ons dat te realiseren. Jezus spreekt hier als pastor. Dat is in de kerk ook een bekend woord. We spreken over pastoraat en over een pastorale gemeente. Maar ik heb de indruk dat dat weleens een wat al te knusse betekenis heeft gekregen: dat we goed voor elkaar zorgen. Nu is daar niets mis mee. Laat de kerk in welke vorm dan ook beslist ook een plaats zijn waar mensen voor elkaar zorgen en waar we samen ervaren dat God voor ons zorgt.

Maar Jezus zegt, juist in zijn rol als goede herder: 'Ik kom jullie het leven in al zijn volheid geven.' Pastoraat gaat dus over leven

dat tot bloei komt, dat weer begint te stromen, dat beantwoordt aan Gods bedoeling. Dat is ook nodig omdat er allerlei tegenkrachten werkzaam zijn. We verlangen naar leven omdat we ook zo veel dood ervaren. Jezus brengt dat onder woorden door eerst te zeggen: 'Een dief komt alleen om te roven, te slachten en te vernietigen.' Inderdaad, er zijn krachten werkzaam in en rond de kerk – in welke vorm dan ook – en er zijn ook mensen die erop uit zijn om mooie dingen af te pakken, om andere mensen kapot te maken en om wat goed is af te breken. We zien het resultaat daarvan ook in ons eigen leven en in kerken: wat is er veel gedoe, wat maken mensen elkaar het leven zuur, wat is er veel oordeel en veroordeling. Dat is allemaal de dood. Maar dan is Jezus daar om te zeggen dat hij het leven komt brengen in al zijn volheid. Hij komt dus niet alleen herstellen wat kapot is. Hij komt alles weer echt goed en mooi maken. Hij brengt maar niet leven. Hij brengt het leven – in al zijn volheid! Overvloedig leven. In het Engels staat er: '*life abundant*'. Het abundante leven, het leven dat overstroomt, het overvloedige leven zoals alleen God dat kan geven omdat hij immers de levende God is, de God die vanaf het allereerste begin erop uit is dat mensen *léven*.

Hier wordt het Griekse woord *zoée* gebruikt. Dat is een ander woord dan het Griekse *bios*, dat ook leven betekent (zoals in biologie). *Bios* gaat over het fysieke leven. *Zoée* gaat over het leven dat eeuwigheidswaarde heeft. Het leven van Gods nieuwe wereld. Hemels leven op aarde. Daar is Jezus dus voor gekomen. Om dat leven in overvloed uit te delen. Als het daar om gaat in kerk-zijn, dan is het zo belangrijk dat we ook leven vanuit een mentaliteit van overvloed. Dat ontbreekt er echter vaak aan: we leven voor we het weten vanuit een mentaliteit van tekort. Dan letten we op wat er mis is, wat er ontbreekt, wat niet volgens de regels en de afspraken gaat. Een mentaliteit van tekort brengt benauwdheid met zich mee. Dan gaat het knellen in de kerk. Dan staat niet het goede leven centraal, maar het afgepaste leven, waar we zelf de controle over willen hebben.

Dat staat dus haaks op de bedoeling van Jezus. 'Ik ben gekomen om het leven te geven in al zijn volheid.' Telkens als we hem 'goede herder' noemen, moet dat dus meeresoneren: hij is onze herder om ons te leiden naar het leven in al zijn volheid. Het is precies daarvoor dat hij zijn leven heeft gegeven. Het is precies daarvoor dat hij is opgestaan. 'Om het leven te geven in al zijn volheid.'

'Ik ben gekomen om het leven te geven in al zijn volheid.' Ik zou het mooi vinden als die woorden steeds blijven doorklinken als je verder leest in dit boek. Alles daarin is een uitwerking van deze missie van Jezus. Leven geven. In al zijn volheid. Overvloedig. Abundant. Het goede leven. Beter nog dan je je kunt voorstellen.